

Степанова Тетяна Валеріївна,
професор Одеського національного університету імені І.І.Мечникова,
доктор юридичних наук

ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ У ТИПОВИХ СПРАВАХ

Загальновідомо, що з початку своєї діяльності Верховний Суд отримав 125 тис. справ. Отже, у середньому на одного суддю припало близько 1000 справ.

Станом на початок жовтня 2019 р. у ВС залишилося ще багато нерозглянутих судових справ, рішення в яких ухвалені судами першої та апеляційної інстанцій ще у 2014-2016 р.р., а касаційні провадження відкриті у 2016-2017 р.р. Вони були розподілені між суддями касаційних судів відповідно до юрисдикції, однак у зв'язку з надмірним навантаженням розгляд таких справ повною мірою дотепер не здійснено.

Проте аналіз скарг, розглянутих ВС, не надає чіткої та цілісної картини щодо ефективної та однорідної поведінки касаційних судів при розгляді однотипних справ. Саме цьому присвячено вказану доповідь.

Зокрема, за аналізом ухвал у справах № 927/934/18 від 13.06.2019 р. між ПАТ "Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України" та Комунальним підприємством "Носівські теплові мережі", № 914/565/18 від 14.03.2019 р. між приватною фірмою та Департаментом економічного розвитку Львівської міської ради, незважаючи на невеликий розмір спірних сум стягнень, суд касаційної інстанції дійшов висновку, що справа стосується «питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики».

За аналізом даних справ можна визначити спільну рису: участь у справі монопольних утворень із постачання фізичним та юридичним особам певних

соціальних послуг (централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії, газопостачання). Суд визнав відкриття касаційного провадження у цих справах доцільним, оскільки можлива поява великої кількості аналогічних справ, у яких однією із сторін буде така особа або її аналог.

Касаційний цивільний суд протягом півроку з 01.01.2019 по 30.06.2019 р. розглянув численні подібні справи про стягнення заборгованості за кредитними договорами як у правовідносинах з банком, так і у правовідносинах страхування та між фізичними особами (ухвали у справах № 569/14514/17 від 21.01.2019 р., № 757/29813/17-ц від 04.02.2019 р., № 709/602/17 від 13.03.2019 р., № 195/651/18 від 19.04.2019 р., № 752/7739/18 від 06.05.2019 р., № 205/7263/18 від 24.06.2019 р. та ін. – загалом близько 50 справ!), які є майже аналогічними та не потребують висловлення позиції ВС у кожній конкретній справі, а лише правової позиції ВС в цілому по таким категоріям справ.

Аналогічно у справах про захист прав споживачів (ухвали у справах №755/3653/17 від 21.01.2019 р., № 766/12624/18 від 25.03.2019 р., № 766/20797/18 від 22.05.2019 р.) підлягають аналізу та вирішенню аналогічні питання.

Касаційні провадження у справах № 366/3969/17 (ухвала від 25.01.2019 р.), № 200/6139/17 (ухвала від 11.02.2019 р.), № 761/32244/17 (ухвала від 14.05.2019 р.), № 279/476/17 (ухвала від 14.05.2019 р.) було відкрито для «формування єдиної правозастосовчої практики у питанні застосування позовної давності» за однотипними правовідносинами, а у справах № 569/7495/18 (ухвала від 01.02.2019 р.), № 220/310/18 (ухвала від 14.03.2019 р.), № 569/7584/18 (ухвала від 22.03.2019 р.), № 761/36733/17-ц (ухвала від 22.04.2019 р.) – для формування єдиної правозастосовчої практики щодо стягнення середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні.

Вказані справи слід визнати аналогічними тим, що в адміністративному процесі покриваються поняттям «зразкова справа». Проте в інших процесах (крім адміністративного) ця конструкція не використовується, що не можна підтримати.

Доцільним видається у випадках, коли однією із сторін є орган (особа), що надає послуги централізованого постачання, або інші справи з тотожними питаннями, що виносяться на розгляд ВС, які можуть стосуватися великого або навіть невизначеного кола осіб, надати право не тільки КАС, але й іншим касаційним судам виносити у цих справах рішення за механізмом винесення «зразкових» справ (з можливістю в подальшому використовувати ці рішення місцевими судами у «типових» справах), чим значно буде розвантажено касаційну інстанцію та нею буде виконуватися функція тлумачення та роз'яснення застосування норм права для сприяння ефективному відправленню правосуддя судами нижчестоящих ланок.

Одночасно цікавою видається пропозиція Є.Вандіна щодо доцільності встановлення процесуальним законом правила про зупинення провадження в справах із запровадженням механізму повторного подання касаційних скарг до ВС відповідно до чинного процесуального законодавства, але з обмеженням певним строком для оскарження (наприклад, протягом 6 місяців) [1].

Дійсно, за цей час (як було вказано вище, деякі скарги було направлено до Верховного Суду ще у 2016-2017 р.р.) більшість з таких скарг стала неактуальною для скажників, тому вони можуть переглянути власну позицію та відмовитися від скарги (з поверненням сум судового збору за таке звернення, що часто може виявлятися у значних цифрах та спонукати скажників до вказаних дій). Вказане надає можливість значного розвантаження Верховного Суду та скорочення проваджень, оскільки питання черговості розгляду переданих справ узагалі не вирішено на законодавчому рівні.

Список використаної літератури:

1. Вандін Є. Невдале «перезавантаження». Закон і Бізнес. №38 (1440). 21.09-27.09.2019. URL: https://zib.com.ua/ua/139379-yak_vipraviti_naslidki_poperednoi_sudovoi_reformi_ta_zabezpe.html (дата звернення: 01.10.2019).